

NOȚIUNI DE TEORIE A DREPTULUI GENERALITĂȚI

Chiar dacă este definit ca un ansamblu de norme, dreptul medical nu-și are originea într-o serie de acte sistematizate, normele legale găsindu-se în surse diferite. Aceste surse, care se pot grupa într-un sistem ierarhic, sunt denumite izvoare de drept.

Din dreptul intern pot fi reținute ca izvoare de drept medical acte normative cu forță juridică deosebită, în funcție de emitent și domeniul de reglementare:

- Constituția României;
- Legile organice, legile ordinare și actele normative cu putere de lege emise de guvern (ordonanțele și ordonanțele de urgență);
- Hotărârile de guvern emise în temeiul legilor;
- actele normative emise, în aplicarea legilor de către ministere și alte organe centrale ale administrației de stat;
- acte normative emise de organe locale;
- acte cu caracter normativ emise de organisme nonguvernamentale.

Numeroase acte cu caracter internațional (tratate și convenții) se constituie în izvoare de drept în România, aplicabilitatea lor fiind prevăzută în constituție.

Constituția României este norma juridică fundamentală. Ei îi sunt subordonate toate actele normative cu grad inferior. Într-un capitol distinct, constituția cuprinde definirea și modul de realizare și ocrotire a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor printre care și acelea referitoare la ocrotirea vieții și integrității fizice și psihice, dreptul la ocrotirea sănătății și asigurarea nivelului de trai.

Legile organice și ordinare sunt principalul izvor de drept în domeniul ocrotirii sănătății. Întrucât legile referitoare la activitatea medicală și socială nu au suferit nici o sistematizare sau codificare, studiul lor se poate face doar pe domenii de activitate, chiar dacă unele dintre acestea nu sunt încă bine delimitate.

Sănătatea publică a fost reglementată și înainte de cel de-al doilea război mondial prin legi sanitare successive, care s-au ocupat de igiena localităților și construcțiilor, de acțiunile preventive de sănătate, de modul de acordare a serviciilor medicale și de reglementarea exercitării profesiilor medicale și paramedicale. Din perioada comunistă reținem Legea nr. 3/1978 privind asigurarea sănătății populației din care majoritatea articolelor sunt abrogate sau perimate, însă, alături de conținutul care mai este în vigoare, din structura acestei legi trebuie să reținem o încercare de sistematizare a legislației medicale, legea acoperind majoritatea domeniilor de reglementat în sănătatea publică.

După 1989, numeroase legi au reglementat activitatea din domeniu. Reținem în mod deosebit:

Legea 100/1998 cu modificările și completările ulterioare - privind asistența de sănătate publică;

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 150/2002 privind organizarea și funcționarea sistemului asigurărilor sociale de sănătate, cu modificările și completările ulterioare;

Legea spitalelor nr. 270/2003, cu modificările și completările ulterioare;

Legea nr. 306/2004 privind exercitarea profesiei de medic precum și organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor din România;

Legea 308/2004 privind exercitarea profesiei de medic dentist precum și înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor Dentiști din România;

Legea drepturilor pacienților nr. 46 din 2003;

Legea 487/2002 a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice, cu modificările și completările ulterioare;

Ordonanța Guvernului nr. 109/2000 privind stațiunile balneare climaterice și balneoclimaterice și asistența medicală balneară de recuperare;

Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date;

Legea 296/2002 privind acordarea asitenței medicale cetățenilor străini în baza acordurilor, înțelegerilor, convențiilor sau protocoalelor internaționale, cu modificările și completările ulterioare.

Hotărâri de guvern au fost emise în aplicarea legilor enunțate mai sus. Anual, în conformitate cu Ordonanța de urgență nr. 150/2002 privind organizarea și funcționarea sistemului asigurărilor sociale de sănătate se elaborează un contract cadru în care sunt prevăzute serviciile medicale de care beneficiază asigurații și condițiile de contractare ale acestora. Acest contract cadru se aprobă prin hotărâre Guvernului României din care ulterior se desprind numeroase norme de aplicare aprobate tot prin hotărâre de guvern. Guvernul mai reglementează prin hotărâri structura ministerelor implicate în acordarea asistenței sanitare și a celei cu caracter social precum și structura unităților sanitare centrale și locale cu atribuțiile și teritoriul de competență. Angajarea unor cheltuieli pentru investiții importante în domeniul ocrotirii sănătății se face tot prin hotărâre a guvernului dată în aplicarea legilor care reglementează activitatea sanitară și socială și a legii bugetului, ce se aprobă anual.

Actele normative emise de organele centrale sunt date, în principal, în aplicarea legilor și a hotărârilor de guvern. Prin acest acte se stabilesc atribuții specifice diferitelor structuri specializate din subordinea organului emitent. În aplicarea legii, Ministrul Sănătății poate emite ordine cu aplicabilitate și în afara instituțiilor subordonate. Prin acestea se reglementează norme de igienă și de protecție a mediului, norme privind producerea și comercializarea alimentelor, a medicamentelor sau a produselor toxice pentru om. Prin publicarea, în temeiul legii în Monitorul Oficial al României aceste acte normative devin opozabile tuturor persoanelor fizice și juridice de pe teritoriul de competență.

Actele normative emise de organele locale ale administrației publice se referă la stabilirea sarcinilor precise care revin, în aplicarea actelor normative de rang superior, structurilor decentralizate ale ministerelor, instituțiilor sanitare, scolare sau sociale de pe teritoriul de competență sau chiar cetățenilor. Prin asemenea norme se stabilesc măsuri în caz de calamitate, epidemie etc.

Actele cu caracter normativ elaborate de organismele nonguvernamentale au în general putere doar în interiorul organizației respective. Totuși, în unele cazuri, legea împuternicește anumite organisme nonguvernamentale să emită norme cu valabilitate generală, acestea urmând să fie făcute public oficial. Este cazul organismelor reprezentative pentru profesiile medicale, paramedicale și farmaceutice cum sunt:

Colegiul Medicilor din România,

Colegiul Medicilor Dentiști din România,

Colegiul Farmaciștilor din România,

Colegiul Biologilor, Chimiștilor și Biochimiștilor,

Ordinul Tehnicienilor Dentari din România,

Ordinul Asistenților Medicali și Moașelor din România.

Aceste organisme sunt împuternicite prin legea de organizare specifică fiecăruia să elaboreze pe lângă regulamentul de organizare, care este un act normativ cu aplicare doar în interiorul organizației, și a unor coduri deontologice prin care se stabilesc norme relative la atitudinea față de pacienți, aceste norme fiind opozabile și pacienților. Atribuțiile de reglementare a acestor organizații nonguvernamentale se manifestă și prin faptul că ele sunt consultate de către organele legislative și executive în legătură cu elaborarea diferitelor acte normative (legi, hotărâri sau ordine) cu aplicabilitate în domeniul de competență al lor.

Reglementările internaționale, în măsura în care sunt cuprinse în tratate internaționale (convenții, pacte sau acorduri) la care România este parte, au efect și în interiorul țării, articolul 11 din Constituție precizând că "*Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte.*

Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern.

În cazul în care un tratat la care România urmează să devină parte cuprinde dispoziții contrare Constituției, ratificarea lui poate avea loc numai după revizuirea Constituției".

În mod distinct sunt reglementate drepturile conținute în actele internaționale privitoare la drepturile omului. Astfel în art. 20 Constituția prevede că: *"Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.*

Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile".

Dreptul la sănătate a fost definit inițial în Constituția Organizației Mondiale a Sănătății de unde a fost preluat în Declarația Universală a Drepturilor Omului și acceptat de statele semnatare prin intermediul Pactului internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale. În art. 5 al Declarației găsim următoarea definire a acestor drepturi: *"Orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale, bunăstării proprii și a familiei, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea și locuința, îngrijirea medicală precum și serviciile sociale, are dreptul la asigurarea de șomaj, de boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa".*

Dreptul la sănătate a fost defalcat, pe componente prin acte normative subsecvente, în componența acestuia aflându-se:

dreptul la un mediu natural sănătos,

dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății,

Acestea sunt reluate în legislațiile statelor semnatare unde li se dă putere prin acte normative specifice.

Ca sursă internațională de drept mai putem reține **actele unor organisme nonguvernamentale internaționale.**

- Asociația Medicală Mondială,
- Asociația Medicală Europeană,
- Uniunea Europeană a Medicilor Specialiști,
- Uniunea Europeană a Medicilor Omnipracticieni,
- Comitetul Permanent al Medicilor din Europa

sunt organizații cu participare voluntară, la care și România a aderat, fie prin reprezentanți oficiali (Asociația Medicală Română sau Colegiul Medicilor din România), fie prin participarea unor medici ca membri individuali. În urma reuniunilor profesionale, aceste organisme adoptă hotărâri care sunt folosite de către membri, în țările de origine, pentru redactarea de acte normative interne.

Dreptul medical mai are o serie de izvoare denumite indirecte.

Acestea sunt:

- Doctrina - ansamblu de opinii, concepții și interpretări date de juriști unor reglementări din domeniu;
- Jurisprudența - culegere de practică judiciară a diferitelor autorități judecătorești cuprinzând soluțiile adoptate la cazuri asemănătoare,
- Norme profesionale, protocoale și ghiduri terapeutice elaborate de organismele profesionale.